

La Svizra suletta na po far tut

Gret Haller stat per la forza dal dretg

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ **«Schengen: Gea u na?» (La Quotidiana, 14 da matg 2019, p. 19). Ils 19 ha il pievel svizzer ditg: «Gea», e quai cun 63,7% da las vuschs, Basilea-Citad cun 75%, Genevra cun 72,8%, il chantun Turitg cun 70,6% euv. ed er il Grischun cun 55,75% (Cuira 69,19%, Domat 60,45%, Scuol 60,64%, Tusaun 56,58%, Ilanz/Glion 53,68% euv.).** En noss temp d'attentats terroristics provegnivan blers «geas» da la brama d'ina megliera cooperaziun internaziunala tranter polizias. Auters problems actuals areguard il clima, la plurilinguitad u las migraziuns existan a moda sumeglianta en la Svizra ed en pajais limittrofs. Dalonder acziuns e demonstra-ziuns cuminaivlas da gruppas activistas cunter il CO₂, cunter la violenza, per ils gauds, per l'egualitad tranter dunnas ed umens euv.

Per ina cunvegna da basa cun l'UE

Blers umans, giuvenns e main giuvenns, s'engaschan per talas finamiras sur ils cunfins tranter stadis europeics. Ina veterana (*1947 a Turitg) è la politologa Gret Haller, anteriura presidenta dal cussegl naziunal (1993/94), anteriura mediatura da l'OSZE en Bosnia-Erzegovina (1996/2000), anteriura parsura da la Societad svizra per la politica exteriura (2014/18). Sias decleraziuns a la «NZZ» dals 27 da matg 2019 fan patratgar: «I ha adina dà crisas en l'Uniun europeica (UE); i l'han sviluppada vinavant e la finala rinforzada. Cun l'UE vaja adina uschè mal u uschè bain sco ch'ils stadis commembers vulan. L'attatga da forzas naziunalisticas ha stizzà in ferm moviment cuntrari (...). Er en la politica climatica, la protecziun da datas, las migraziuns u il cumbat cunter la terrur na po la Svizra betg surventscher tut (...). L'UE sviluppa ina furma nova da stadi. Era

quai fa basegn e guida. Il federalissem vul dir ch'ins stoppia adina resguardar ils differents stadis psichics ed als manar ensemen (...).

Tranter ils Stadis unids e l'Europa datti grondas differenzas areguard stadi, naziun, religiun e libertad (...). En Europa resulta la libertad da la forza dal dretg, en cuntrast cun il dretg dal pli ferm. Oz vesain nus co ch'ils USA pretendan adina dapli il dretg dal pli ferm: 'America first' (...). L'Europa ha tenor mai inclinaziuns femininas, l'odi cunter l'Europa percunter insatge machistic u in deliri da virilitad (...). Igl è in indizi da lezza arroganza che Steve Bannon è vegnì en Europa per rimnar ils naziunalists e batter cunter l'UE.' Gret Haller è tant pli «persvasa ch'i vegnia il mument che la Svizra daventia commembra da l'UE, betg mo pervi da l'entretschada u interdependenza da l'economia svizra.» Tge di lezza? «L'economia pretenda ina soluziun cun

l'UE – senza retard» (lingia grossa da La Quotidiana, 29 da matg 2019, p. 8). L'autur punctuescha: «Ina cunvegna da basa cun l'UE è en l'interess vital da l'economia svizra (...). Quai fiss vairamain fatal da vulair spetgar giu la decisiun dal pievel davart l'iniziativa da migraziun da la pps, prevista per l'onn proxim (...). Per l'economia svizra ha la cunvegna da basa suprema prioritad. Dus terzs da las interpresas recumondan ina cunvegna da basa uschè spert sco pussaivel.» Il medem di legv'ins en la «NZZ» la lingia grossa: «Eine Mehrheit würde zurzeit dem Rahmenabkommen zustimmen» (p. 14). Il commentari daspera di: «Las relaziuns tranter l'UE e la Svizra restan gnervusas.» Igl è ura e temp da francar nossas relaziuns cun l'UE cun in accord instituziunal.

Quai na muntass ussa betg in'entrada, mabain la stabilisaziun giuridica basegnaivla da nossas relaziuns multifaras, pia la forza dal dretg.